

Investicije v podjetja za predelavo lesa in proizvodnjo pohištva v nekaterih državah srednje in jugovzhodne Evrope

Investments in wood processing and furniture manufacturing in some Central and South-East Europe countries

avtorji: **Denis JELAČIĆ**, Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet, Svetošimunska 25, HR-10000 Zagreb, HRVAŠKA, e-mail: jelacic@sumfak.hr

Leon OBLAK, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za lesarstvo, Rožna dolina, Cesta VIII/34, SI-1000 Ljubljana, SLOVENIJA, e-mail: leon.oblak@bf.uni-lj.si

Mariana SEDLIAČIKOVA, M.Sc., Technická Univerzita vo Zvolene, Drevarska fakulta, Katedra podnikoveho gospodarstva, T.G. Masaryka 24, 960 53 Zvolen, SLOVAŠKA, e-mail: fereko@post.sk

Živka MELOSKA, Univerzitet Kiril i Metodi, Šumarski fakultet Skopje, Katedra za organizacijo i ekonomiku, Blvd. Aleksandar Makedonski b.b., 1000 Skopje, MAKEDONIJA, e-mail: zmeloska@sf.ukim.edu.mk

izvleček/Abstract

V državah srednje in jugovzhodne Evrope zavzemata predelava lesa in proizvodnja pohištva pomembno mesto v izvozu in bruto nacionalnem dohodku držav. Kljub temu pa ima lesna panoga le v redkih državah status, kot bi si ga zaslužila. Posebej dobro je to vidno na področju investiranja v lesnoindustrijska podjetja. Stopnja investiranja ni v korelaciji s pomembnostjo lesne panoge. Čeprav znaša delež predelave lesa in proizvodnje pohištva v bruto domačem proizvodu na Hrvaškem, v Sloveniji, na Slovaškem in v Makedoniji od 5 do 8 %, delež v izvozu pa je še nekoliko večji in znaša od 9 do 12 %, pa je delež investicij v lesno panoga v obravnavanih državah majhen in znaša le od 0,3 do 4 %.

Wood processing and furniture manufacturing in Central and South-East European countries takes an important place in export and Gross Domestic Product

(GDP). However, wood processing branch rarely has a place it deserves. It is especially obvious in the field of investments to wood processing and furniture manufacturing enterprises. The level of investments does not match the importance of wood processing branch. Although wood processing and furniture manufacturing participate in GDP of Croatia, Macedonia, Slovakia or Slovenia, with 5 – 8 %, and in export of those countries with 9 – 12 %, the investments to wood processing and furniture manufacturing enterprises of those countries participate with only 0,3 – 4 % in total investments.

Ključne besede: lesno podjetje, predelava lesa, proizvodnja pohištva, investicije

Key words: wood enterprise, wood processing, furniture manufacturing, investments

1. Uvod

Lesna industrija je ena od industrijskih vej, ki je bila v preteklosti in je še vedno visoko pozicionirana med industrijskimi panogami v državah srednje in jugovzhodne Evrope. Neto devizni prihodki te panoge so bili med največjimi v večini od teh držav. Materiali in surovine za izdelavo proizvodov v lesni industriji, kakor tudi drugi inputi in ressursi, so razen nekaterih reprodukciskih materialov v glavnem domači. Velika količina lesnih proizvodov, ne glede na stopnjo obdelave (od polproizvodov do končnih proizvodov), pa je bila že v preteklosti namenjena izvozu. Tudi danes situacija ni dosti drugačna, saj je s tranzicijo in ustvarjanjem novih držav na tem področju trg postal še bolj zahteven. Če želijo podjetja preživeti morajo večjo skrb nameniti poslov-

nemu planiranju, se razvijati in strategijo še bolj usmeriti v izvoz. Na to opozarjajo v svojih raziskavah številni avtorji (Bangs 1992, Kotler 1991, Sedliačikova 2004, Tominc 1996).

Žal v nekaterih državah srednje in jugovzhodne Evrope obratni kapital ni spremljal deviznih prihodkov, privatizacija podjetij za predelavo lesa in proizvodnjo pohištva je bila v različnih državah izvedena na različne načine, veliki proizvodni in poslovni sistemi pa so se v glavnem transformirali v niz majhnih in srednje velikih podjetij z različnim nivojem medsebojne povezanosti. Zaradi vsega tega lesna industrija v nekaterih državah srednje in jugovzhodne Evrope ne zavzema mesta, ki ji pripada glede na njene možnosti in resurse.

Domači trg se je v primerjavi s trgom pred nastankom novih držav (Hrvaške, Slovenije, Slovaške, Makedonije ...) močno zmanjšal, poleg tega pa se je tudi kupna moč domačih potrošnikov v številnih omenjenih državah zmanjšala. Preživela so samo podjetja, ki so se hitro transformirala in prilagodila pogojem in zahtevam poslovanja na mednarodnem trgu.

V nekaterih državah se je vse to izrazilo v (predvsem tujih) investicijah v podjetja za predelavo lesa in proizvodnjo pohištva. Ob koncu procesa tranzicije so se mnoga podjetja, ki so preživela, preoblikovala v delniške družbe z velikim številom delničarjev ali pa v delniške družbe z enim ali nekaj lastniki, ki so vlagali finančna sredstva samo v najnujnejše, kar je bilo potrebno za normalno obratovanje podjetja. število zaposlenih se je zmanjšalo, prav tako se je zmanjšalo tudi število visoko izobraženih kadrov. Dizajn proizvodov ni spremljal zahtev in želja kupcev. Le majhno število podjetij za predelavo lesa in proizvodnjo pohištva je investiralo v novo tehnologijo, nove tehnološ-

ka rešitve ter v mlade, sposobne in izobražene kadre.

V raziskavi želimo prikazati, kakšna je situacija v državah srednje in jugovzhodne Evrope, od katerih so nekatere že vstopile v Evropsko unijo (Slovenija in Slovaška), nekatere so v fazi pogajanj za vstop (Hrvaška), nekatere pa na ta status še čakajo (Makedonija).

Primerjali smo nekatere vrednosti in s tem prikazali, koliko in kako se investira v lesno industrijo v obravnavanih državah, obenem pa smo ugotavljali, ali tako investiranje tej industrijski panogi lahko pomaga iz težav, v katerih se je znašla.

2. Gospodarski kazalci v nekaterih državah srednje in jugovzhodne Evrope

Investicije v nove proizvodne tehnologije in vlaganja v obstoječo infrastrukturo so ključnega pomena za lesnoindustrijska podjetja v vseh državah srednje in jugovzhodne Evrope. Samo zadosten in stalen priliv finančnih sredstev ter kvalitetno investiranje v proizvodnjo, ki bo lahko konkurirala proizvodnjam in proizvodom na mednarodnem trgu, lahko zagotovi rast in razvoj lesne industrije v obravnavanih državah (Cingula et al. 2004).

V času tranzicije se je v državah srednje in jugovzhodne Evrope v glavnem investiralo v telekomunikacije, infrastrukturo, gradnjo cest, trgovino in turizem, pri čemer se je zanemarjalo investiranje v industrijske panoge (Drabek 2003). Večje investiranje v lesno industrijo se je začelo šele pred nekaj leti in je trenutno v rahlem vzponu.

□ Preglednica 1. Zaposlenost v posameznih državah srednje in jugovzhodne Evrope (leto 2004)

Država	število zaposlenih v industriji	število zaposlenih v proizvodnji za predelavo lesa	število zaposlenih v proizvodnji celuloze in papirja	število zaposlenih v proizvodnji pohištva
Hrvaška	245.000	11.500	5.300	12.000
Makedonija	90.700	1.100	-	2.400
Slovaška	436.000	10.300	9.000	10.400
Slovenija	465.000	11.700	5.900	14.600

Vir: Statistički ljetopis Republike Hrvatske (2004), Statistički godišnik na Republika Makedonija. (2004), štatistik□ urad Slovenske republike, Statistični letopis Republike Slovenije (2004)

□ Preglednica 2. Bruto domači proizvod v USD (leto 2004)

Država	Bruto domači proizvod(BDP) na prebivalca	Bruto domači proizvod(BDP)
Hrvaška	5.135	22.823.000.000
Makedonija	1.860	3.755.000.000
Slovaška	3.100	16.500.000.000

Vir: Statistički ljetopis Republike Hrvatske (2004), Statistički godišnik na Republika Makedonija. (2004), štatistik□ urad Slovenske republike, Statistični letopis Republike Slovenije (2004)

□ Preglednica 3. Izvoz in delež lesne panoge v izvozu na Hrvaškem in v Sloveniji (leto 2004)

Država	Skupni izvoz v USD	Delež lesne panoge v izvozu
Hrvaška	4.900.000	9,5 %
Slovaška	16.000.000	10,3 %
Slovenija	15.400.000	11,8 %

Vir: Statistički ljetopis Republike Hrvatske (2004), štatistik□ urad Slovenske republike, Statistični letopis Republike Slovenije (2004)

Osnovni gospodarski kazalci so prikazani v preglednicah 1, 2 in 3.

Glede na število zaposlenih v industriji, znaša delež zaposlenih v lesni panogi na Hrvaškem 11,7 %, v Makedoniji 3,8 %, na Slovaškem 6,8 % in v Sloveniji 6,9 %. V tem obdobju je bila nezaposlenost na Hrvaškem 21,9 %, na Slovaškem 17,4 % in v Sloveniji 10,4 %.

3. Investicije v obravnavane države srednje in jugovzhodne Evrope

Gospodarski kazalci posameznih držav so poleg zakonskih odredb, stopnje usklajenosti predpisov s tistimi, ki vladajo v Evropski uniji, stopnje tveganja investiranja v posamezna področja srednje in jugovzhodne Evrope (politična stabilnost oz. nestabilnost, neposredna vojna ali kakšna druga nevarnost, netransparentnost investicijskih zakonov in podobno) in cene dela, osnovni predpogoj za kvalitetno in dolgoročno investiranje v industrijsko proizvodnjo posameznih držav (Jelačić 2005).

Od obravnavanih držav imata Slovenija in Slovaška prednost pri investiranju, ker sta že članici Evropske unije, njuna zakonodaja je v glavnem že usklajena z zakonodajo Evropske unije, pa tudi tveganja so precej manjša kot v jugovzhodnem delu Evrope. Zato je investiranje v teh dveh državah večje. V najslabšem položaju je Makedonija zaradi velikega tveganja in negotovosti. Poleg tega je tudi industrijska razvitost v tej državi na precej nižjem nivoju kot v drugih obravnavanih državah. Hrvaški se na področju lesne industrije šele odpirajo pristopni skladi in s tem tudi možnosti za večje investiranje tujih vlagateljev. Investicije v industrijo v posameznih državah so prikazane v preglednici 4.

□ Preglednica 4. Skupne investicije v industrijo v posameznih državah v USD (leto 2004)

Država	Skupne investicije v industrijo	Delež investicij v lesno industrijo
Hrvaška	5.200.000.000	2,5 %
Makedonija	625.000.000	0,3 %
Slovaška	7872.000.000	1,4 %
Slovenija	3.585.000.000	1,2 %

Vir: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Državen zavod za statistika na Republika Makedonija, štatistický úrad Slovenskej republiky, Statistični urad Republike Slovenije

□ Preglednica 5. Struktura držav, ki investirajo v Hrvaško, Makedonijo, Slovaško in Slovenijo v %

Država investitor	2004	2003	2003	2004
	Hrvaška	Makedonija	Slovaška	Slovenija
Avstrija	30,2		14,2	27,9
Nemčija	19,3		23,9	7,4
Italija	10,7		8,1	6,5
Nizozemska	7,2		16,7	10,8
Luksemburg	7,4			1,4
Slovenija	4,6			
Madžarska	4,4	15,0	3,9	
Velika Britanija	3,9		6,8	1,9
Francija	2,4		7,2	8,0
Grčija		42,3		
Lichenstein		19,4		
Bolgarija		12,0		
Češka republika			5,9	2,1
ZDA			5,1	1,1
Ciper			2,1	
Švica		17,4		
Hrvaška				5,3
Belgija				3,5
Irska				1,6
Druge države	9,9	11,3	6,1	5,1

Vir: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Državen zavod za statistika na Republika Makedonija, štatistický úrad Slovenskej republiky, Statistični urad Republike Slovenije

□ Preglednica 6. Investicije v posamezna področja lesne industrije v USD (leto 2004)

Država	Skupne investicije v lesno industrijo in industrijo celuloze in papirja	Investicije v podjetja za predelavo lesa	Investicije v proizvodnjo celuloze in papirja	Investicije v podjetja za proizvodnjo pohištva
Hrvatska	132.000.000	47.000.000	39.000.000	46.000.000
Makedonija	2.039.000	448.000	-	1.591.000
Slovaška	113.000.000	18.400.000	77.100.000	17.500.000
Slovenija	423.130.000	48.170.000	369.770.000	5.190.000

Vir: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Državen zavod za statistika na Republika Makedonija, štatistický úrad Slovenskej republiky, Statistični urad Republike Slovenije

Usmerjenost k tradicionalnim trgovinskim partnerjem je predpogoj za investiranje v obravnavane države. Iz razpoložljivih podatkov (prikazani so v preglednici 5) lahko ugotovimo, kdo

je pripravljen investirati v industrijo, proizvodnjo, trgovino ali v telekomunikacije in v katere od obravnavanih držav.

□ **Preglednica 7. Investicije v lesno industrijo na Hrvaškem v 1000 USD (leto 2003)**

Aktivnost	Investicije v obstoječo proizvodnjo	Investicije v novo proizvodnjo
DD 20 Predelava lesa in lesni proizvodi	28.148	22.241
DE 21 Proizvodnja celuloze in papirja	31.416	30.828
DN 36 Proizvodnja pohištva	27.340	20.588

Vir: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske

□ **Preglednica 8. Investicije v lesno industrijo v Makedoniji v 1000 USD (leto 2003)**

Aktivnost	Investicije v proizvodnjo
DD 20 Predelava lesa in lesni proizvodi	534
DE 21 Proizvodnja celuloze in papirja	-
DN 36 Proizvodnja pohištva	2.946

Vir: Državen zavod za statistika na Republika Makedonija

□ **Preglednica 9. Investicije v lesno industrijo v Sloveniji v 1000 USD (leto 2002)**

Aktivnost	Investicije v obstoječo proizvodnjo	Investicije v novo proizvodnjo
DD 20 Predelava lesa in lesni proizvodi	1.220	19.160
DE 21 Proizvodnja celuloze in papirja	13.130	77.190
DN 36 Proizvodnja pohištva	2.760	31.530

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Preglednica 6 prikazuje investicije v obravnavanih državah v posamezna področja lesne industrije (v podjetja za predelavo lesa, v proizvodnjo celuloze in papirja in v podjetja za proizvodnjo pohištva) v letu 2004.

4. Investicije v podjetja za predelavo lesa in proizvodnjo pohištva držav srednje in jugovzhodne Evrope

Investicije, tako domače kot tuje, so v glavnem usmerjene v že obstoječe objekte in tehnološko strukturo. Gre predvsem za nakup celotnega podjetja ali dela podjetja, nakar sledi investiranje v opremo in tehnološki proces. Prav tako lahko najdemo primere

skupnih vlaganj domačih podjetij in tujih partnerjev na različnih nivojih.

Nekaj je tudi vlaganj v nove objekte in opremo za proizvodnjo, pri čemer gre v večji meri za domače investitorje, za tuje pa v glavnem samo takrat, ko govorimo o investicijah v trgovino. Struktura investicij v lesni industriji v posameznih obravnavanih državah je prikazana v preglednicah od 7 do 9.

5. Sklep

V obravnavanih državah srednje in jugovzhodne Evrope (Hrvaški, Makedoniji, Slovaški in Sloveniji), je lesna industrija ena od pomembnejših industrijskih panog. Predelava lesa in proizvodnja pohištva sodelujeta v bruto domačem proizvodu držav s 5 do 8 % v vseh obravnavanih državah in z 9 do

12 % v izvozu posameznih držav.

Žal pa investicije v lesno industrijo ne spremljajo teh kazalcev. Primer je Hrvaška, kjer predelava lesa in proizvodnja pohištva sodelujeta v bruto domačem proizvodu države s 5,2 % in z 9,5 % v izvozu, investicije v lesno industrijo, vključno z investicijami v proizvodnjo celuloze in papirja pa znašajo le 2,5 %. V drugih obravnavanih državah je ta razkorak še izrazitejši, saj na Slovaškem investicije v predelavo lesa in pohištveno industrijo znašajo približno 1,4 % od skupnih investicij, v Sloveniji 1,2 %, v Makedoniji pa samo 0,3 %.

Kljub temu, da je situacija zelo slaba, pa se v zadnjih letih nekoliko izboljšuje. Primer je hrvaška industrija, kjer so investicije v preteklih letih, odkar so se začela pogajanja za vstop v Evropsko unijo, narasle za približno 30 %, s trendom nadaljevanja rasti, saj se Hrvaški odpira možnost pristopa k investicijskim skladom, olajšan pa je tudi prihod tujih investitorjev. Na Slovaškem in v Sloveniji je situacija še toliko boljša, ker sta državi že članici Evropske unije. Iz tega vidika je v najslabšem položaju Makedonija, predvsem zaradi sosednjih držav, ki vplivajo na nestabilen položaj na tem področju. Zaradi prevelikega tveganja se investitorji trenutno Makedonije še izogibajo.

Investicije v podjetja za predelavo lesa in proizvodnjo pohištva so v porastu v vseh obravnavanih državah. Na Hrvaškem ta rast v zadnjih petih letih znaša prek 25 %, v glavnem pa so to investicije v nova podjetja. Podobna ocena velja tudi za Slovenijo, kjer so v porastu predvsem investicije v nove proizvode in novo tehnologijo. To je tudi edini način, če želijo biti slovenska lesnoindustrijska podjetja konkurenčna na tržišču Evropske unije. V Makedoniji so investicije v podjetja za predelavo lesa v zadnjih treh letih porasle za 17 %,

investicije v podjetja za proizvodnjo pohištva pa za kar petkrat. Pri tem gre v glavnem za investicije v objekte in opremo.

Glede na podatke iz raziskave lahko sklenemo, da investicije v podjetja za predelavo lesa in proizvodnjo pohištva v obravnavanih državah ne zadovoljujejo potreb te industrijske panoge. Konkurenca cenениh in manj kvalitetnih lesnih proizvodov in pohištva iz vzhoda zahteva večja vlaganja v proizvodnjo, s ciljem doseganja takšnega dizajna in takšne kvalitete izdelkov, ki bodo prepoznavni na evropskem in svetovnem trgu. Brez investicij bodo le redka lesnoindustrijska podjetja v tem delu Evrope sposobna zdržati vse večji pritisk trga. □

literatura

1. **Bangs, D. H. Jr.: 1998**, Kako napraviti poslovni plan. Jakubin i sin, Zagreb.
2. **Cingula, M., Hunjak, T., Redjep, M.: 2004**. Poslovno planiranje. RRIF, Zagreb.
3. **Cingula, M.: 2001**. Kako izraditi poslovni plan i investicijski elaborat. 2001. RRIF, Zagreb.
4. **Drabek, J., 2001**. Pittnerova, I. Investične projekty y naklady kapitalu. 2001. Mat-centrum, Zvolen.
5. **Drabek, J.: 2003**. Investičny kontroling. 2003. LSDV, Zvolen.
6. **Jelačić, D.: 2005**. Investments in Croatian wood processing. Foreign investments to wood processing branche, TU Zvolen, s. 45-49.

osebne vesti

Mirko Kariž – prejemnik Prešernove nagrade Biotehniške fakultete

avtor doc. dr. **Milan ŠERNEK**

Mirko Kariž, diplomant univerzitetnega študija lesarstva, je eden izmed prejemnikov fakultetnih Prešernovih nagrad, ki jih Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani podeljuje študentom posameznega oddelka za odlično znanstvenoraziskovalno delo v času dodiplomskega študija.

Nagrado je prejel za diplomsko delo z naslovom »Vpliv temperature stiskanja na proces utrjevanja fenol-formaldehidnega lepila«. V raziskavi je proučeval utrjevanje dveh fenol-formaldehidnih lepil. Na osnovi merjenja sprememb dielektričnih lastnosti je ugotavljal stopnjo utrjenosti lepilnega spoja med procesom stiskanja v vroči stiskalnici pri petih različnih temperaturah: 120, 140, 160, 180 in 200 °C. Z LCR metrom in IDEX senzorjem je pri frekvenci 100 kHz meril kapacitivnost, tangens izgubnega kota in prevodnost v lepilnem spoju. Stopnjo utrjenosti lepila je izračunal iz dielektričnega faktorja izgub in iz prevodnosti. Rezultati so bili praktično enaki, kar nakazuje možnost, da bi utrjevanje lepila lahko spremljali le z merjenjem prevodnosti v lepilnem spoju. S tem je postopek ugotavljanja utrjenosti lepilnega spoja poenostavljen do take stopnje, da ga je moč uporabiti v praksi.

Nato je na osnovi meritev in zahtevnih matematičnih ter statističnih metod oblikoval model oziroma empirično enačbo, ki opisuje kinetiko utrjevanja proučevanih lepil kot funkcijo temperature stiskanja. Ugotovil je, da hitrost utrjevanja narašča eksponentno z naraščanjem temperature. Lepili sta se sicer utrjevali različno hitro, vendar so bile razlike minimalne. Spremljal je tudi rast strižne trdnosti lepilnega spoja v odvisnosti od časa stiskanja in ugotovil, da trdnost spoja ne narašča linearno s stopnjo utrjenosti lepila. Rezultati njegove raziskave so neposredno uporabni pri modeliranju procesa utrjevanja lepila v industriji lesnih kompozitov in za simulacijo procesa lepljenja.

Diplomsko delo je pregledno in relativno obsežno. Odlikuje ga jasno definiranje raziskovalnega problema in postavitve ciljev raziskave. Vsebuje obsežen in podroben pregled relevantne literature, s katerim avtor temeljito predstavi dosedanje raziskovalne dosežke na področju utrjevanja lepil za les. Eksperimentalno delo je natančno opisano, uporabljene metode pa so primerno izbrane glede na proučevani problem. Rezultati raziskave so sistematično predstavljeni, ugotovitve pa pojasnjene in znanstveno utemeljene. V sklepih avtor odgovori na vse zastavljene cilje in nakaže možnost uporabe rezultatov v industriji.

Nagrajencu Mirku Karižu, ki nadaljuje študij lesarstva na podiplomski stopnji, hkrati pa širi svoje znanje in plemeniti praktične izkušnje tudi z delom v industriji lepljenih nosilcev, želim uspešno poklicno kariero in mu iskreno čestitam za prejeto nagrado! □